

GAIUS JULIUS CAESAR'İN İKTİDARA YÜKSELİŞİ

Ali KEREM*

Öz

Julius Caesar sadece Roma tarihinin değil aynı zamanda antik dünyanın en önemli isimlerinden biri olarak hatırlanmaya değerdir. Şüphesiz Roma'nın köklü ailelerinden birine mensup olması kendisine önemli avantajlar sağlamıştır. Bununla beraber kariyerinin erken zamanlarında yaşanan politik bölünmeler iktidarını kurmasıyla sonuçlanan süreci kavrayabilmek açısından önemli ipuçları sunar. Bu bağlamda dönemin iki büyük ismi Gaius Marius ve Cornelius Sulla arasındaki iç savaşta gerek ailesinin politik duruşu gerekse de Marius ile olan bağlantısından dolayı ciddi tehlikelerle karşılaşmıştır. Söz konusu dönem de Roma'dan uzakta kalmayı tercih eden Caesar, Sulla'nın ölümünden sonra nihayet Roma'ya dönmüştür. Bu tarihten sonra politik arenada kendini gösterme fırsatı bulmuş, ordu saflarında adından sıkça söz ettirmeyi başarmıştır. Erken dönemlerinden itibaren sayısız savaşlara katılmış, içeride ve dışarıda elde ettiği zaferlerle iktidarını sağlam zemin üzerine oturtmuştur. Askerî sahadaki başarılarının yanı sıra, politik diplomasi alanındaki becerileri sayesinde zamanın en güçlü isimleriyle üçlü koalisyon kurarak elde ettiği gücü daha ileri seviyelere taşımasını bilmiştir. Bu açıdan Caesar'i iktidara taşıyan sürecin genel olarak askerî-politik şartlarını irdelemek çalışmamızın amacını oluşturacaktır. Bu bağlamda, Galya Savaşları ile ittifaktan ortaklarından Gnaeus Pompeius ve Licinius Crassus'u gölgede bırakarak büyük bir şöhrete kavuşmuştur. Caesar'in artan gücünden rahatsızlık duyan senatonun önde gelen üyeleri çok geçmeden Pompeius'un etrafında toplanmıştır. Crassus'un Partlara karşı düzenlediği seferde beklenmedik şekilde hayatını kaybetmesinin ardından Pompeius ve Caesar arasındaki güç dengeleri de bozulmuştur. Nihayet Caesar'in sahip olduğu yetkilerin elinden alınması sonucunda ortaya çıkan anlaşmazlık iki tarafı büyük bir mücadeleden içerisine sürüklemiştir. Sonuçta, Caesar'in üstün askerî gücü ve liderliği sayesinde Pompeius ve taraftarları ezilmiş, Roma tek bir adamın otoritesi altına girmiştir. Zorlu geçen mücadelelerden sonra Caesar'in mutlak iktidarını kurması bir taraftan Cumhuriyet'ten İmparatorluğa doğru geçiş sürecini hızlandırırken öte taraftan kendisinden sonra gelen liderler için âdeta emsal teşkil etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Diktatör, Julius Caesar, Konsül, Roma Cumhuriyeti.

The Rise of Gaius Julius Caesar to Power

Abstract

Gaius Julius Caesar is worth remembering for being one of the most important figures not only in Roman history but also in the ancient world. The fact that he was born into a long-established family brought remarkable advantages to him beyond any doubt. However, the political divisions experienced in Rome early in his career actually provide important clues for us to understand the process that eventually resulted in Caesar's rise to power. In this regard, he faced serious dangers in the civil war that occurred between the two great names of the period, Gaius Marius and Cornelius Sulla, both due to the political stance of his family and his connection with Marius. Caesar, who preferred to stay away from Rome during this period, could only return to Rome after the death of Sulla. From this date on, he had the opportunity to show himself in the Roman political arena, managed to make his name known often in the ranks of the army. He had participated in numerous wars since his early days and established his rulership on a solid ground with the victories he had achieved both at home and abroad. In addition to his military achievements, thanks to his political diplomacy skills, he was able to increase the power that he gained by establishing a triple coalition with the most powerful names of the time. He gained great fame with the Gallic Wars, overshadowing the partners of the alliance, Gnaeus Pompeius and Licinius Crassus. Soon after, prominent members of the Senate that were disturbed by Caesar's growing power, rallied around Pompeius. After Crassus died unexpectedly during his campaign against the Parthia, the balance of power between Pompeius and Caesar also deteriorated. Ultimately, the conflict that arose when Caesar was stripped of his powers dragged both sides into a great struggle. Consequently, thanks to Caesar's superior military power and leadership, Pompeius and his supporters were crushed, and Rome came under the rule of a single man. Caesar's establishment of absolute power after a difficult struggles accelerated the transition from Republic to Empire and set a precedent for the leaders who came after him.

Keywords: Dictator, Julius Caesar, Consul, Roman Republic.

* Araştırma Görevlisi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Tarih Bölümü, Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı, a.keremuniedu@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-6824-7892>

1. Giriş

Caesar şüphesiz otoriteler tarafından tarihin gördüğü en etkili ve önemli isimlerinden biri olarak kabul edilir. Roma tarihinin dönüm noktalarından birisi olarak her zaman tartışmaların merkezinde yer alır. Sadece politik bir lider ve askerî stratejist değil aynı zamanda yazar ve hitabet ustası olarak dikkat çekmektedir. Roma tarihine bir bütün olarak baktığımızda emsallerine nazaran sıra dışı bir liderlik portresi çizmektedir. Onun zamanına kadar Roma Cumhuriyeti konsüller, senato ve halk meclisleri arasında kurulan hassas dengelere dayanan yapı üzerinden idare edilmiştir. Ancak Caesar'ın gerek askerî ve politik sahada yükselişe geçmesi, gerekse dönemin sosyo-politik şartlarının değişmesi ile Roma'da güç ve dengeler yeniden şekillenmiştir. Kariyerinin erken dönemlerinden itibaren onun ve taraftarlarının temsil ettiği kesimin Roma siyasetinde ifade ettiği anlamı kavramak, diğerlerinden ayrılan yönlerini tespit etmek, Caesar'ı iktidara taşıyan sürecin panoramasını çizmemize yardımcı olacaktır.

Bu türden sorgulamaların cevabının çoğu aslında Roma'nın o zamanlar içerisinde bulunduğu durumun dikkatli şekilde analiz edilmesinden geçer. Caesar'ın yaşadığı çağda Roma içerde ve dışarda birtakım sorunların, siyasette mutlak iktidarı hedefleyen güçlü isimlerin etkisi altında varlığını sürdürmektedir. Şüphesiz Caesar açısından Pompeius ve Crassus gibi üstesinden gelinmesi gereken zorlu rakipler vardı. Bunun yanı sıra uzunca süredir önemli makamları ellerinde bulunduran *optimates* olarak bilinen dönemin seçkinler sınıfı her üç ismi de aslında kendi iktidarlarına karşı birer tehdit unsuru olarak algılamaktadır. Buna karşılık Caesar girişimde bulunarak diplomasi alanındaki yeteneğini politikaya yansıtmak suretiyle Pompeius ve Crassus'u da içeren üçlü bir ittifak meydana getirmiştir. Üçlü koalisyon tarihte I. *Triumviratus* olarak bilinir ve aslında yasal bir dayanaktan yoksundur. Öte yandan tarafların kişisel anlaşmalar yoluyla ortaya koymuş oldukları özel bir iradeyi yansıtır. Dolayısıyla söz konusu üçlüyü acaba böylesi bir ittifak zemininde buluşturan unsurlar nelerdi? Bu bağlamda iktidara giden süreçte Caesar koalisyonun neresinde yer almaktadır? Tüm bu türden sorular çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde ele alınarak değerlendirilmiştir.

Esasen karşılıklı güvensizlik hali üzerine inşa edilmiş üçlü ittifakın ömrü uzun olmamıştır. Caesar'ın Pompeius ile evli olan kızı Julia'nın ölmesi ve ardından dengeleyici unsur olarak Crassus'un Doğu seferinde hayatını kaybetmesiyle iki isim arasındaki ilişkiler kopma noktasına gelmiştir. Bu noktada hem *optimates* hem de *populares* olarak bilinen hizipler, her iki isim arasındaki çekişmeyi körükleyerek uzunca süre mutlak iktidarın ele geçirilmesi adına yapılan savaşların çıkmasına yol açmıştır. Nihayetinde Caesar tüm bu mücadelelerden zaferle ayrılan taraf olarak otoritesini kabul ettirmiştir. Bahsi geçen bağlamda kendisini iktidara taşıyan sürecin unsurlarını belirlemek konumuzun merkezini teşkil edecektir. Bunun yanı sıra senato ve onun önde gelen üyeleri ile Caesar ve Pompeius arasında yaşanan problemlere değinerek bu gelişmelerin ne türden etkilere sahip olduğunu anlamaya çalışacağız. Caesar'ın iktidarı sonrasında Roma'ya bıraktığı tarihi mirası da göz önünde bulundurarak araştırmamızı sonuç kısmında değerlendirip çalışmamızı noktalamış olacağız. Bu bağlamda şimdiye değin bir bütün olarak Roma Cumhuriyet dönemi üzerinde yapılan çalışmalar her geçen gün artmakla birlikte müstakil olarak Caesar'ın yaşamının belli yönlerini ele alan çalışmalar yine de istenilen zenginlikte değildir. Dolayısıyla bu çalışma mevcut haliyle konu özelinde meselenin daha iyi anlaşılmasına dair çabaları yansıtırken, öte taraftan Caesar'ın Roma tarihi içerisindeki yerini ve önemini tayin etmeye çalışacaktır. Konu bağlamında dilimize de kazandırılan A. Goldsworthy'nin *Julius Caesar* adlı eseri ile P. Southern'in aynı adı taşıyan çalışması biyografi türünün iyi birer örneği olarak bakılabilir. Roma'nın o dönemdeki durumu ve gelişimi üzerine A. Keaveney'in *Julius Caesar and The Transformation of the Roman Republic*, R.Syme'nin *The Roman Revolution* adlı eserleri incelenen mesele hakkında yazılmış derli toplu çalışmalar olarak dikkat çeker. Nihayetinde ana kaynaklar içerisinde Plutarkhos'un ünlü kişilerin yaşamlarını ele aldığı *Alexander & Caesar* ismini

taşıyan çalışması ve Caesar'in bizzat yaşamını, mücadelelerini birinci elden aktardığı, Türkçeye de tercümesi yapılmış olan *Galya Savaşı* ve *İç Savaşlar* adlı yapıtları bakılabilecek başlıca kaynaklar arasındadır.

2. Yöntem

Bu çalışmada literatür taraması ve doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, ele alınan konuyla ilgili olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemleri gibi süreçleri içermektedir (Karasar, 2005). Bu bağlamda gerek birincil/ana kaynaklara, gerekse ikincil/modern kaynaklara başvurulmuştur. Çalışma bir ana başlık üzerine temellendirilmiş muhtelif alt başlıklar halinde düzenlenmiştir. Terim ve kavramlar olabildiğince orijinal şekilde verilmiştir. İncelenen konu kronolojik bağlamdan koparılmaksızın mümkün olduğu ölçüde geniş perspektif üzerinden değerlendirilmeye çalışılmıştır. Akademik üsluba uygun anlatım tarzı benimsenmiş, öznel yargılardan kaçınılmıştır. Kaynaklardan elde edilen verilerden yapılan çıkarımlar başlıklar içerisinde sunulmuş, konu sonuç kısmında tartışılarak çalışma tamamlanmıştır.

2.1 Araştırma Etiği

Bu çalışmada birincil/ana ve ikincil/modern kaynaklar kullanılmıştır. Yararlanılan kaynaklara yönelik alıntı ve atıflarda bilimsel araştırma kurallarına ve etik ilkelere riayet edilmiştir.

3. Bulgular

3.1. Caesar'in Erken Dönemleri

Caesar'in doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber M.Ö. 100 yılında Roma'da dünyaya geldiği kabul edilir (Stevenson, 2015). Babası Gaius Caesar, Roma geleneklerine uygun olacak şekilde oğluna kendi adını vermiş, soyluluk işareti olarak Iulius sıfatını ismine eklemiştir. Onlar, Roma'nın en soylu ve en eski ailelerinden biri olan Iulius sülalesinden gelmektedir. Köklü geçmişine karşın Caesar'in zamanında ailenin siyasi gücü azalmış, belli süre en kritik makamları elde edememişlerdir. Bununla beraber önemli ailelerin çocuklarının siyasette ve orduda kariyer sahibi olmaları beklendiğinden dönemin şartlarına göre iyi bir eğitim aldıkları bilinir. Çocukluğuna dair çok fazla kayıtlar bulunmayan Caesar gençlik zamanlarında babasını kaybetmiştir (Suetonius, 1914). Bu gelişmeden sonra annesi Aurelia Cotta yetişmesinde önemli roller üstlenmiştir.

Bahsi geçen dönem sadece Caesar için değil Roma tarihi açısından da birtakım kırılma noktalarının yaşandığı zaman dilimi olarak karşımıza çıkar. Roma Cumhuriyeti, egemenlik kurduğu saha bakımından Galya'dan İspanya'ya, Yunanistan'dan Kartaca sınırlarına kadar geniş bir coğrafyada yayılmıştır. O zamana değin devletin idaresi çoğunluğu büyük toprak sahibi olan senatörlerin kontrolü altındadır. Öte yandan artan askerî faaliyetlere bağlı olarak ordu saflarından yükselen komutanlar gelecekte Roma politikasında ön plana çıkarak adlarından sıkça söz ettirmeye başlamışlardır. Bu isimler arasında şüphesiz Roma'nın yetiştirdiği en önemli generaller arasında görülen Gaius Marius gibi halk taraftarları olarak bilinen *populares* kesiminin önderleri kadar soyluların kurduğu düzenin savunuculuğunu üstlenen *optimates* hizbinin önde gelen temsilcilerinden Cornelius Sulla gibi seçkinler de bulunuyordu (Shotter, 2005).

İki isim Caesar'in hayatını ve kariyerini etkilemesi bakımından oldukça mühimdir. Gaius Marius, klasik Roma aristokrasisinin bir parçası olmamakla beraber askerî saflarda sergilediği üstün başarılar sayesinde hızla konsüllük makamına kadar yükselmiştir. Mütevazı kökenlere sahip olmasına karşın parlak askerî zaferleri, halkla olan yakın ilişkileri ve ordu üzerinde kurduğu otoriteyle dönemin önde gelen isimlerinden biri haline gelmiştir (Plutarkhos, 1920). Bu bağlamda halkın desteğini arkasına alan asker kökenli liderler artık Roma tarihine damga vurmaya başlamıştır. Marius'un Caesar'in ailesi ile olan yakınlığına baktığımızda taraflar arasında kurulan evlilik bağı görülmektedir.

Nitekim Marius, Roma'nın köklü ailelerinden gelen Julia adında bir kadınla evlenmiştir. Marius'un eşi olan bahsi geçen kadın aynı zamanda Caesar'ın da halası olmaktadır. Böylece iki aile arasında önemli bir bağlantı kurulmuştur. Dolayısıyla Caesar'ın kariyerinin erken dönemlerini etkileyecek ilişkiler ağının ilkinin bu bağlamda aklımızda bulundurmamızdır.

Diğer taraftan Sulla'ya bakıldığında kendisi soylu bir aileden gelmektedir (Plutarkhos, 1916). Klasik Roma aristokrasisinin temsilcileri olduklarından *optimates* hizbinin desteğine sahiplerdir. Bu destek sayesinde Roma siyasetinde kendisine daha kolay yer bulan Sulla, Marius'un komutası altında düzenlenen Afrika seferlerinde yer almış, süvarilerden sorumlu komutan olarak onun yardımcılığını yürütmüştür. Birlikleriyle seferlerde ortaya koyduğu başarılı faaliyetlerle ön plana çıkan Sulla, Kral Iugurtha'nın kendisine teslim edilmesi sayesinde büyük bir prestij kazanmıştır. Iugurtha'nın etkisiz hale getirilmesi sayesinde Kuzey Afrika seferleri başarıyla sona ermesine rağmen elde edilen zaferin kime ait olduğu meselesi yoğun tartışmaların merkezini oluşturmuştur. Böylece ikili arasında yaşanan ilk sürtüşmenin sonrasında ilişkiler gerginleşmiş, ilerleyen zamanlarda yaşanan hadiselerle taraflar birbirlerinin amansız düşmanı haline gelmişlerdir.

Karşılıklı rekabet hali yoğun şekilde sürmekte iken o zamanlar Roma'nın doğudaki en önemli düşmanlarından biri olan Pontus kralı Mitridates'e karşı büyük bir askerî sefer düzenlenmesi planlanmıştır. Sefer hem vadettiği ganimetle hem de kazanılacak nispeten kolay bir zaferle dönemin önde gelen komutanlarının ilgisini ziyadesiyle çekmiş olmalıdır. Senato, bu sıralar yükselişte olan Sulla'yı seferin komutanlığına getirmiştir. Ancak Marius politik manevralarla komuta yetkisinin kendisine devredilmesini sağlamış, böylece iki isim arasındaki ilişkiler sonsuza değin bozulmuştur (Hildinger, 2003). Bunun sonucunda Roma'da taraflar arasında beklenen iç savaşın sesleri daha yakından duyulur hale gelmiştir. Tüm bu gerginlik sonrasında çıkan çatışmalarda Sulla lejyonlarıyla birlikte Roma'ya yürüyerek kısa süreli bir çarpışmadan sonra şehrin idaresini ele geçirmiş, Marius ve taraftarları Roma'dan uzaklaşmak zorunda kalmıştır. Ardından daha öncesinde planlandığı gibi Sulla, lejyonları eşliğinde Doğu'ya sefere çıkmıştır. Şehirde ayrılmasına müteakip ortaya çıkan otorite boşluğu sayesinde eş konsül Cornelius Cinna harekete geçmiş, Marius'un da kendisine katılmasıyla Roma'yı kontrol altına almışlardır. Bu dönemde yoğun şiddet olayları yaşanmış, birçok isim ya öldürülmüş ya da mallarına el konulmuştur (Keaveney, 2005).

Bu sıralarda tarihler M.Ö. 86 yılını göstermektedir ve Marius ilerleyen yaşının da etkisiyle konsüllüğe gelmesinden çok kısa süre sonra ölmüştür. Caesar ise ertesi yıl M.Ö. 85 yılında *flamen dialis* olarak Jupiter Tapınağı'nın temsilciliği görevini üstlenmiştir. Bu vazife nispeten önemsiz gözüksede görev yaptığı ilk makam olmasından dolayı zikredilmeye değerdir. Ardından M.Ö. 84 yılında ilk eşi Cossutia'dan boşanarak dönemin önde gelen isimlerinden populares hizbinin önderi Cinna'nın kızı Cornelia ile hayatını birleştirmiştir (Kamm, 2006). Böylece, hem Marius ile olan bağlantısından hem de Sulla'nın en büyük muhaliflerinden Cinna'nın kızıyla evlenmesinden ötürü oldukça tehlikeli bir durumun içerisinde kendisini bulmuştur. Nitekim Roma'da taraflar arasında kurulan evlilik bağı, siyasi ortamı şekillendiren en önemli bağlardan biri olarak değerlendirilmelidir.

Sulla'nın Doğu'daki zaferlerinin ardından Roma'ya dönüş hazırlıkları yaptığı sırada Cinna'da onları karşılamak üzere gerekli hazırlıklara girişmiştir. Ancak kendi birliklerinin çıkardığı ayaklanma neticesinde öldürülerek hayatını kaybetmiştir. Artık Sulla'nın önünde ona karşı koyabilecek herhangi bir engel kalmamıştır. Muzaffer ordusuyla Roma'ya ulaştığında, ciddi bir direnişle karşılaşmadan şehri kolaylıkla kontrol altına almıştır. İktidarı ele geçirmesinin ardından kendisine muhalif kalan Marius ve Cinna taraftarlarını ağır bir şekilde tasfiye ettiğini görüyoruz (Sampson, 2013). Tasfiye edilenler ya öldürülmüş ya da mallarına el konulmuştur. Çıkarılan yasaklılar listesinde ismi geçenler takibata uğramış olduklarından büyük bir hesaplaşma yaşanmıştır. Şüphesiz Caesar ve ailesinin geleceği tehlike altında bulunuyordu. Gerek Marius ile olan akrabalığı gerekse de Cinna'nın kızıyla

evli olması potansiyel olarak hedef tahtasına konulması için yeterli görülebilirdi. Ancak Sulla ilk aşamada onu karşısına almaktansa kendi kontrolüne almayı tercih etmiştir. Bu açıdan eşinden boşanmasını, kendi destekçisi olan bir hanenin kızıyla evlenmesini talep etmiştir. Bunun karşılığında talimat yerine getirilmediğinden Caesar kendisini oldukça riskli bir pozisyonun içerisine sokmuştur. Böylece öncelikle elindeki görev alınmış, sonrasında eşinin tüm mal varlığına el konulmuştur (Suetonius,1914). Yaşanan gelişmeler karşısında ortamın kendisi adına uygun olmadığını gören Caesar Roma'dan uzaklaşarak zorunlu bir sürgüne çıkmıştır. Muhtemelen annesinin ve hatırı sayılır dostlarının araya girmesiyle canı bağışlanmıştır.

Ancak, Roma o sıralar yine de güvenli bir yer olmaktan uzaktır. Sulla diktatörlüğünü ilan etmiş, şehirde yaşanan kaos hali herkes gibi onun da gözünü korkutmuştur. Görevi elinden alındığından artık yeni bir kariyer yolu çizmesi gerekiyordu. Tüm bunların neticesinde, Küçük Asya ve Kilikya'da konuşlu bulunan lejyonlarda görev almak üzere Roma'dan ayrılmıştır. Midilli Adası'nda askerî faaliyetlerde bulunan Minucius Thermus'un emri altında hizmet etmek üzere onun komutası altına girmiş olduğu anlaşılmaktadır (Stevenson, 2015). Çok zaman geçmeden, hitabeti ve askerî işlerdeki yeteneği sayesinde kendini fark ettirerek üstlerinin dikkatini çekmeyi başarmıştır. Bu bağlamda bölgede yürütülen askerî faaliyetlerde yeterli donanmaya sahip olunmadığından uzunca süredir Roma'ya sadık olan Bitinya'nın yardımına başvurulmuştur. M. Thermus, bu diplomatik vazife için Caesar'i seçmiş, Bitinya Kralı Nikomedes ile görüşmeler yapması için onu görevlendirmiştir. Üzerine düşen vazifeyi başarıyla yerine getiren Caesar gerçekleştirdiği görüşmeler sonucunda emrine tahsis edilen donanmayla birlikte geri dönmüştür. Bu sayede Midilli Adası ele geçirilmiş olduğundan zaferdeki payından ötürü ödüllendirilmiştir (Southern, 2001). Böylece ilk kez ciddi bir başarı ortaya koyarak kendini ispat etme şansı bulmuştur.

Dışarıda yaşanan gelişmeler böyleyken, Roma'da politik arenada ciddi değişimlerin yaşandığı bir döneme girilmektedir. İki yıllık güçlü iktidarından sonra Sulla, kendi isteğiyle diktatörlüğü bırakmış, köşesine çekilmesinden kısa süre sonra M.Ö. 78 yılında hayatını kaybetmiştir. Ölüm haberinin duyulmasının ardından Caesar Roma'ya geri dönmenin zamanı geldiğine karar vermiştir. Roma'ya ulaşmasından kısa süre sonra Sulla'nın adamlarından Cornelius Dolabella'nın aleyhinde açılan davalarda görev almış, hitabeti ve dirayetli duruşuyla dikkatleri üzerine çekmiştir. Akabinde, daha büyük başarılar peşinde koştuğundan, konuşma ve etkileme sanatında uzmanlaşmak üzere dönemin büyük söylev ustası Apollonius Molon'un himayesinde retorik çalışmalarında bulunmak için M.Ö. 75 yılında Rodos'a hareket etmiştir (Goldsworthy, 2006). Akdeniz'de o zamanlar yoğun olarak korsanlık faaliyetleri sürmekte olduğundan Caesar'ın seyahati aslında tehlikelerle doludur. Nitekim denize açılmasından kısa süre sonra korsanlar tarafından esir alınmış, bırakılması için gereken paranın sağlanmasıyla serbest kalmıştır. Roma, bahsi geçen durum karşısında harekete geçmediğinden, ciddi meblağlar harcayarak kıyı bölgelerinden adamlar ve gemiler toplamak suretiyle korsanları etkisiz hale getirmiştir (Nardo, 2009). Dolayısıyla Caesar'ın korsanlara karşı giriştiği mücadele onun ilk büyük askerî zaferlerinden biri olarak kabul edilebilir. Ayrıca yaşanan bu hadisenin haberleri hızlı bir şekilde Roma'da yayılmış olduğundan kişisel prestijine katkı sağlamıştır.

3.2. İktidar Mücadelesinde Caesar, Crassus ve Pompeius

İç savaşların ardından Sulla iktidarının sona ermesiyle Roma yeni bir güç mücadelesine sahne olacaktır. M.Ö. 78 yılında Sulla'nın ölmesiyle birlikte geride bıraktığı boşluğu doldurmaya muktedir üç aday bulunmaktadır. Bu kişiler o zamanlar iktidarın en güçlü isimlerinden Gnaeus Pompeius, Marcus Crassus ve Julius Caesar'dır. Pompeius, Sulla'nın diktatörlüğü sonrasında Roma'daki üç lider içerisinden nispeten en popüler olanıdır. Caesar'dan yaşça daha büyük olan Pompeius aristokrat bir aileden gelmektedir. Marius'a karşı Sulla'nın yanında savaşmış, topladığı lejyonlarla Afrika, İspanya

ve Sicilya'da büyük başarılar elde etmiştir. Zaferlerinin ardından Roma'ya dönüşünde Sulla tarafından Magnus (Büyük) sıfatıyla onurlandırılmıştır (Plutarkhos, 1917).

Diğer güç odaklarından Crassus ise Roma'nın gelmiş geçmiş en zengin isimlerinden biri olarak dikkat çekmektedir. Saygın bir aileden gelmekle beraber ailesi mühim görevlerde bulunmamıştır. Pompeius gibi o da İç Savaşlarda Sulla'nın yanında savaştığından kazanan tarafta yer almıştır. Marius taraftarlarının yenilgiye uğratılmasının ardından öldürülenlerden ya da sürgün edilenlerden geriye kalan malların büyük bir kısmını ele geçirmiştir. Bunun yanı sıra yüksek faizlerle borçlar vererek zenginliğini muazzam ölçüde artırdığı bilinir. Her ne kadar askerî açıdan parlak zaferleri olmasada sahip olduğu serveti politikayı yönlendirmek üzere kullanabilirdi. Yinede askerî kariyeri parlak olmayan hiç kimse Roma siyasetini belirleyecek kadar etkili olamazdı. Crassus siyasi emellerini gerçekleştirmek ve kamuoyu önündeki imajını kuvvetlendirmek amacıyla büyük bir askerî harekâta ihtiyaç duyduğunda, hayatını kaybetmesiyle sonuçlanacak olan Doğu seferine çıkmıştır (Plutarkhos, 1916).

Caesar ise korsanlara karşı yürüttüğü harekâttan sonra bu kez Mitridates ile çıkan savaşa katılmak üzere yeniden Küçük Asya'ya geçmiştir. Topladığı askerlerle bölgede başarılı operasyonlar yürütmüş, Mitridates'in komutanlarından birini yenilgiye uğratmıştır. Bunun üzerine M.Ö. 74 yılında Kilikya'daki birliğin başına getirilerek Lucullus'un genel komutası altında hizmet vermiştir. Ardından Roma'ya dönüş yapmasıyla M.Ö. 70 yılında quaestor olarak görev aldığını görüyoruz (Suetonius, 1914). Daha ziyade hazineyle ve mali işlerle alakalı olan bu makam ona senatonun kapılarını açmıştır. Aynı yıl eşi Cornelia ile halası Marius'un eşi Julia hayatını kaybetmiştir. Onların adına düzenlenen cenaze törenlerinde Marius ve Cinna dönemini övmüş, Marius'un hatırasına sahip çıkarak tasvirlerini sergilemiştir. Bu hareket onların dayandığı politik zemini kullanmayı amaçladığını göstermektedir. Akabinde Öte İspanya Eyalet Valisi Antistius Vetus'un emrinde İspanya'ya gitmiştir. Bölgedeki İspanyol kabileleriyle ilişkiler kurmuş, Roma hâkimiyetine direnenleri boyunduruk altına almıştır. Görevini tamamlamasının ardından M.Ö. 67 yılında Roma'ya dönmüştür. Bu tarihte Sulla'nın torunu Pompeia ile evlenerek önemli bir bağlantı elde etmiştir (Fuller, 1965).

Bu sıralar, Roma'da seçkinlerin kurduğu düzen çözülmeye başlamış, memnuniyetsizlik hali Roma'yı istikrarsızlığa sürüklemiştir. Bunun yanı sıra, dış ilişkiler de istenildiği gibi değildir. Bir taraftan kuzeydeki kabileler baskılarını artırırken öte taraftan Akdeniz'de korsanlık faaliyetlerinin yaygınlaşmasıyla güvenlik zafiyeti ciddi anlamda hissedilir hale gelmiştir. Ayrıca, Mitridates ile yıllarca süren savaş yeniden patlak vermiş, Roma'nın bölgedeki komutanları zafer kazanmak yerine savunma pozisyonuna geçmişlerdir. Caesar mevcut durumdan istifade etmeyi düşündüğünden kendisini gerek siyasette gerekse de askerî işlerde daha iyi gösterebileceği fırsatları aramıştır. Ancak karşısındakiler Roma'nın en nüfuzlu isimleridir. Her ikisi de Caesar gibi en üst makama erişmeyi istiyorlardı ve bunu gerçekleştirebilme potansiyeline sahiplerdir. Nitekim M.Ö. 70 yılında Pompeius ile Crassus konsüllük makamını elde etmişlerdir. (Scullard, 2010) Pompeius askerî gücü ve elde ettiği başarılar sayesinde iktidara gelmiştir. Crassus ise sahip olduğu zenginlikle politikayı istediği şekilde biçimlendirebiliyordu. Ancak tüm bunlara rağmen derin bir güvensizlik hali içerisindeydiler. Çeşitli girişimlerle birbirlerini alt etmeye çalışmış olsalarda biri diğeri üzerinde açık bir üstünlük kuramamıştır.

Dengelerin sürekli değiştiği Roma'da tarihler M.Ö. 65 yılını gösterdiğinde Caesar, aedilis crulis makamına gelmiştir. Bu görev bir Romalı politikacının kendisini halka gösterebileceği türden kullanışlı bir makamdır. Bu vazifeye gelen bir kimse şehrin imar faaliyetlerinden sokak ve pazarların denetimine, festival ve oyunların düzenlenmesinden tahıl tedarikine kadar bir dizi mühim işlerden sorumludur (Lintott, 1999). Caesar eğer etkili şekilde makamını kullanabilirse halka kendisini sunabileceğini, büyük bir desteğe sahip olabileceğini fark etmiş olmalıdır. İşe ilk olarak imar

faaliyetleriyle girişmiş. Senato'nun duvarlarında yer alan ancak Sulla'nın iktidarı zamanında yıkılan Marius'un tasvirleri ve büstleri tekrar yerine konulmuştur. Bu türden girişimlerin belli bir gayesi elbette vardır. Roma halkı Marius'u halen hafızalarında yaşatmakta, soyluların yozlaşmışlığı karşısında ona büyük bir saygı duymaktaydılar. Böylece Caesar onun mirası üzerinden halkla ve Marius taraftarlarıyla bütünleşerek geniş bir kesimin desteğini almayı amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra makamda olduğu süre boyunca büyük miktarlarda paralar harcayarak çeşitli festivaller ve gösteriler düzenlemiştir (Southern, 2001). Bunlar içerisinde gladyatör dövüşleri, at arabası yarışları, dini festivaller önemli bir yer tutmaktadır. Bu türden gösteriler halkın ilgisini ziyadesiyle çektiğinden Romalıların desteğini kazanmak için çoğu zaman başvurulan belli başlı yöntemlerdendir.

Böylece büyük çapta düzenlediği faaliyetlerle bir yandan Roma'daki popülaritesini güçlendirmekte, öte yandan siyasi amaçlarını gerçekleştirmek üzere birtakım girişimlerde bulunmaktadır. Kamuoyu önündeki olumlu itibarı ve nüfuzlu dostları sayesinde M.Ö. 63 yılında *Pontifex Maximus* olarak Roma inancının temsilciği görevine gelmiştir (Billows, 2008). Böylece gerek seçkinler arasında gerekse de Roma kamuoyunda saygı duyulan bir isim olarak önemli bir konuma ulaşmıştır. O yılın konsülü ise meşhur hitabet ustası Cicero'dur. Onun konsüllüğü zamanında Roma hükümeti ciddi bir kaosla karşı karşıya kalmıştır. Cicero'ya karşı konsüllük seçimlerini kaybeden Catilina şiddete başvurarak iktidarı ele geçirmeye çalışmıştır. Ancak konsülün aldığı tedbirler sayesinde komplo ortaya çıkarılmış, Catilina etkisiz hale getirilmiştir (Duncan, 2016).

Tüm yaşanan zorluklara rağmen Caesar sahip olduğu makamın siyasi ve dini ağırlığını da kullanarak M.Ö. 62 yılında Praetorluk makamına ulaşmıştır (Goldsworthy, 2006). Bu görev Roma'da konsüllükten hemen önceki en yüksek makamdır. Caesar siyasetin zirvesine kararlı şekilde tırmanırken kimi skandallarda peşini bırakmıyordu. Roma'da geleneksel Bona Dea tanrıçası adına düzenlenen ayinler o yıl Caesar'in hanesinde yapılmıştır. Bu kutsal günde sadece kadınlar bir araya gelir, erkekler ayinlere katılamazdı. Bu sırada Clodius adında genç bir Romalı kılık değiştirerek girdiği Caesar'in evinde yakalanmıştır. Söz konusu durum üzerine çeşitli söylentiler çıkarılmış, genç Clodius'un Pompeia ile ilişkisi olduğu ileri sürülmüştür. İddianın doğruluğu her ne kadar tartışmalı olsada, bu şekilde itibar kaybına uğratılması karşısında Caesar eşi Pompeia'dan boşanmıştır. (Southern, 2001) Bu olay onun kişisel itibarına verdiği önemi göstermesi açısından kayda değerdir.

Caesar M.Ö. 61 yılında praetorluk görevinin sona ermesinin ardından Öte İspanya (bugünkü Portekiz ve Andalusia) bölgesinin Eyalet Valiliğine atanmıştır (Plutarkhos, 1919). Ancak o zamana kadar siyaset sahnesinde kariyerini geliştirmek maksadıyla büyük miktarlarda borçlandığından görev yerine gitmeden önce alacaklıları tarafından engellenmeye başlanmıştır. Bunun üzerine dönemin en varlıklı isimlerinden Crassus'un desteğini almaya çalışmıştır. Crassus, Pompey'e karşı denge unsuru olarak kullanmak istediği Caesar'in borçlarının önemli bir kısmını ödemiştir. Böylece Caesar eyaletine gitmek üzere Roma'dan ayrılabilmiştir. Öte İspanya idarecisi olarak bölgedeki asayışı temin ederek halkla iyi ilişkiler kurduğunu görüyoruz. Bunun dışında yıllardır Roma'ya direnç gösteren kabilelere boyun eğdirmiş, ciddi zaferler elde etmiştir. Roma'nın İspanya'daki egemenlik sahası genişlerken, bölgenin yer altı kaynakları da Caesar'in kontrolü altına girmiştir. Bu sayede servetini muazzam ölçüde artırmış, elde ettiği zenginliği askerleriyle paylaşarak onların sadakatini ve övgüsünü kazanmıştır. Hatta birlikleri tarafından imparator olarak selamlandığı bilinmektedir (Billows, 2008). Bu unvan her ne kadar güç ve otoritenin simgesi olarak kabul edilse de o zamanlar en üstün iktidarı simgelemiyordu. Roma askerleri, büyük askerî başarılar sebebiyle komutanlarını bu sıfatla adlandırır, onların sadık birer takipçisi olduklarını gösterirlerdi.

Caesar İspanya'da iken, Pompeius' da Akdeniz sularında korsanlara karşı geniş çaplı temizlik harekâtına girişmiştir. Bu harekât oldukça başarılı sonuçlar verdiği için Akdeniz'in doğu yakası artık güvenli bölge haline gelmiştir. Bunun yanı sıra Pompeius uzunca süredir Roma'nın düşmanı olan Kral

Mitridates'i yenilgiye uğratarak Roma hâkimiyetini bölgede yeniden tesis etmiştir. Başarıları sayesinde Roma'da o kadar popüler hale gelmiştir ki lejyonları eşliğinde Roma'ya yürüyerek kendisini diktatör ilan edeceğinden korkulmuştur. Ancak beklenenin aksine Roma'ya ulaştığında birliklerini dağıtmış, kendisine zafer alayı, askerlerine arazi başışı verilmesini beklemiştir. Fakat Senato zafer alayı dışında askerlerine toprak dağıtımını içeren herhangi bir anlaşmaya razı olmayacağını bildirmiştir (Seager, 2002). Bu durum daha sonra üçlü ittifaka gidecek olan sürecin kapılarını aralayarak önemli sonuçlara yol açmıştır. Dolayısıyla hiçbir güç tek başına istediğini kabul ettirebilecek otoriteye sahip değildir.

Bu sıralarda Caesar'in gözü Roma'nın en yüksek makamı olan konsüllüktedir. Bununla beraber Senato'nun ona bahsettiği zafer alayını gerçekleştirmek istiyorsa bir asker olarak kalmalı ve Roma surlarının dışında beklemeliydi. Ancak konsüllük seçimlerine katılmak istiyorsa Roma geleneklerine uygun olacak şekilde komutayı bırakmalı, şehre silahsız olarak sıradan bir yurttaş gibi girmelidir. Aynı anda iki seçeneğin eş zamanlı gerçekleşmesi Roma teamüllerine göre mümkün değildir. Bu sırada Caesar konsüllük seçimlerine gıyaben katılmayı talep etmiş fakat senato bu teklifini muhaliflerinin etkisiyle reddetmiştir (Stevenson, 2015). Caesar'in ya zafer alayı kutlaması yapması ya da konsüllük seçimlerine katılması arasında bir tercih yapması gerekiyordu. Nihayetinde konsüllük seçimlerine girmeye karar vermiştir.

Her daim görüldüğü üzere Roma'da kamusal makamlar kıyasıyla rekabetin sonucunda elde edilmektedir ve hiçbir isim tek başına dengeleri kendi lehine bozabilecek güce sahip değildir. Crassus bir zamanlar konsüllük makamını Pompeius ile paylaşmakla beraber onun giderek artan gücünden çekinmeye başlamıştır. İkili arasındaki rekabet aslında uzunca bir geçmişe uzanmaktadır. Pompeius'un bu kadar güçlenmesinden sadece Crassus değil aynı zamanda senatonun önde gelen üyeleri de rahatsızdır. Bu açıdan Caesar'in aradığı fırsata uygun şartların ortaya çıkması fazla sürmemiştir. Eğer onları kendisinin de yer alacağı bir ittifak içerisinde birleştirebilirse büyük ölçüde amaçlarını gerçekleştirebilirlerdi. Nitekim her üç isimde o dönemler Roma'da siyasetin kaderini etkileyebilecek potansiyele sahiptir. Bu bakımdan Caesar ortak çıkarların konuşulabilmesi adına politik bir girişimde bulunacaktır (Barlag, 2016).

Bununla beraber yaklaşık yirmi yıl önce Marius ve Sulla arasındaki korkunç çarpışmalar hatırlandığında, olası yeni bir çatışmanın çıkacak olması Roma'yı karmaşaya sürükleyebilirdi. Bir kez daha siyasetin kazanı kaynamaya başlamıştır. Pompeius, Crassus ve Caesar'in amaçları arasında bariz çelişkiler bulunmaz. Her üçü de tek başına üstün bir güce ulaşmayı arzulamaktadır. Bu arada tarafların sahip olduğu imkânlar göz önüne alındığında amaçlarını gerçekleştirmek üzere her türlü eyleme başvurabilirlerdi. Fakat, bireysel olarak isteklerini senatoya kabul ettiremeyeceklerinin farkına varmış olmalılardır. Şayet birlikte hareket ederlerse Roma'yı istedikleri şekilde yönetebilirlerdi. Caesar için Pompeius ve Crassus'u ortak zeminde buluşturmak yukarıda da değindiğimiz gibi dönemin şartları gereği pek zor olmamıştır. Taraflar arasında oyun kurucu rolü üstlenen Caesar böylelikle kariyerini daha ileri noktalara taşıyabileceği fırsatı yakalamıştır.

İttifak yasal zeminden yoksun olmakla beraber her üç isimde ortak menfaatleri doğrultusunda birbirlerini karşılıklı desteklemeyi kabul etmişlerdir. Yapılan görüşmeler neticesinde üçlü erk anlamına gelen birinci koalisyon yani ilk *triumviratus* M.Ö. 60 yılında tesis edilmiştir. Buna göre M.Ö. 59 yılının konsüllerinden birisinin Caesar olması üzerinde anlaşılmıştır. O, bunun karşılığında konsüllüğe geldikten sonra hem Pompeius'un hem de Crassus'un lehine olacak şekilde kanunlar çıkaracak, onların çıkarlarına uygun düşecek şekilde hareket edecektir. Kısa süre sonra Pompeius'un nüfuzu ve Crassus'un finansal desteğiyle beklendiği üzere M.Ö. 59 yılının konsüllüğünü elde etmiştir (Goldsworthy, 2006).

Caesar ile beraber eş konsüllüğe senatonun desteklediği isimlerden Cato'nun yakın dostu Bibulus seçilmiştir (Suetonius, 1914). Üçlü ittifakın temsilcileri birbirlerini siyasi, askerî ve mali açıdan destekleyerek muhalefeti etkisiz kılmışlar, istediklerini kısa sürede elde etmeyi büyük ölçüde başarmışlardır. Bu doğrultuda Caesar'in göreve gelmesinin ardından Pompeius'un askerlerine arazi verilmesi sağlanmış, konsüllük görevinin sona ermesinin akabinde Caesar'e Galya eyaleti tahsis edilmiş, Crassus'un daha fazla zengin olmasını sağlayacak düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca, halka toprak dağıtımı yapılmış, taraftarlarının borçlarını iptal eden kanunlar çıkarılmıştır. Bu arada Caesar'in kızı Julia ile Pompeius evlenmek suretiyle ittifak perçinlenmiştir. Caesar ise M.Ö. 58 yılının konsülü dönemin önde gelen senatörlerinden Lucius Piso'nun kızı Calpurnia ile evlenmiştir (Plutarkhos, 1919).

Bu bağlamda üç ismin Roma siyasetindeki ezici ağırlığı diğer nüfuzlu aileleri oldukça rahatsız etmiştir. Nihayet soylu önderler arasında en saygı duyulan isimlerden Cato ve Cicero muhalefeti harekete geçirmiştir. Bunun neticesinde Cato zorunlu bir sürgünle Kıbrıs'a vali olarak gönderilmiştir (Marin, 2009). Güç dengelerinin böylesine derin şekilde değişmesinden rahatsızlık duyan senatörler ve dönemin önde gelen aileleri farklı arayışlar içerisine girmişlerdir. Caesar'in konsüllükteki görev süresinin sona ermesinin ardından sırada gücünü zirvelere taşıyacak olan Galya Eyalet Valiliği onu beklemektedir.

3.3. Galya Savaşları

Konsüllük vazifesinden sonra eski konsüller herhangi bir eyaletin başına konsül gücüne sahip vali olarak atanmaktadır. Görev süresi sona ermiş olanlara genelde servetlerini ve şöhretlerini artıracakları eyaletler tahsis edilmekteydi. Caesar'in emrine Öte Galya (Fransa'nın güneyi), Beri Galya (Alp Dağları ve Kuzey İtalya) ve İliya (Dalmaçya bölgesi) bölgesi verilmiştir (Gelzer, 1968). Bu bölgeler Roma için tehlike arz eden kritik eyaletlerdendir. Burada yaşayan halklar savaşçılıklarıyla tanınmakta, Roma Cumhuriyeti ile genelde problemlili ilişkileri bulunmaktadır. Artık her bakımdan büyük bir macera başlıyordu. Konsül gücüne sahip vali olarak geniş yetkilerle donatılan Caesar yeni kazanımlarda bulunmak için yola çıktığında, sadece şan ve şöhretini pekiştirmeyi değil, büyük miktarlarda ganimet elde etmeyi de amaçlıyordu. Çünkü, o zamana kadar yüklü miktarlarda servet harcamış olduğundan büyük borçlar içerisine girmiştir. Daha da önemlisi, eğer siyasette üstünlük kurmak istiyorsa bunun bir bedeli vardı. Nitekim ciddi bir servete sahip olmaksızın Roma'da güçlü olmak neredeyse imkânsızdır.

Askerî açıdan üstlendiği makam sayesinde asker toplama hakkına sahip olduğundan kendisine sadık kalacak birlikler yetiştirmek üzere harekete geçmiştir. Hali hazırda bölgede konuşlu birliklerin komutası da kendisine verilmiştir. Sadece Roma'nın değil belki de döneminin en iyi ordularını kuracaktır. Ordusunda sadece Romalılardan değil farklı milletlerden çok sayıda savaşçı bulunuyordu. İyi bir talim ve sıkı bir disiplinle onların eğitilmesini sağlamıştır. Bunun yanı sıra ordusunda yol ve köprü yapabilen, kanal açabilen, basit savaş makinalarını kullanabilen teknisyenler de yer almaktadır. Tüm bunların ötesinde birliklerinin üzerinde kurduğu otoritesiyle güçlü bir etkiye sahip olmuştur. Böylece Caesar askerî gücünü siyasi emellerini gerçekleştirmek üzere kullanmaya düşündüğünde arzu ettiği sonuçları alabilecek imkâna kavuşmuştur (Goldsworthy, 2006).

Caesar bölgenin yöneticisi olduğu zamanlarda, Helveti kabilesi Roma Senatosu'nun izni olmadan bugünkü İsviçre topraklarından Galya eyaletine doğru yola çıkmıştır. Kuzeyli kavimlerin akınları uzunca süredir Roma üzerinde yıkıcı etkilere yol açmaktadır. Bu nedenle kuzeyden gelebilecek tehditlerin bertaraf edilmesi Caesar'in gücünü pekiştirecektir. Anlaşılan göre öncelikli amacı istila dalgasını engellemek, eyaleti yeniden Roma isteklerine uygun düşecek şekilde istikrara kavuşturmasıdır. Fakat daha da önemli olanı elde edeceği olası büyük bir zafer, askerî ve siyasi prestijine muazzam ölçüde katkı sağlayacak olmasıdır (Caesar, 1917). Caesar Alpleri aştığı sırada

Helvetilerin güneye doğru inmekte olduğu haberi ulaşmıştır. Lejyonlar tarafından takip edilen 'barbarların' ülkelerine dönmeleri emredilmiştir. Talebin yerine getirilmemesi üzerine iki taraf arasında çıkan çarpışmada Caesar'ın komutası altındaki lejyonlar rakiplerini ağır bir yenilgiye uğratmıştır. Ardından Kuzey Avrupa'nın en savaşçı topluluklarından Süevlerin üzerine yürünmüş, Ariovistus önderliğindeki Cermen kökenli kabilelerin büyük kısmı imha edilmiştir.

Esasen Caesar kuzey Avrupa'nın önemli bir bölümünü işgal etmeyi planlamıştır. Böylece sadece Cermen ve Galya savaşçılarının neden olduğu tehlikeleri ortadan kaldırmakla kalmayacak, ihtiyaç duyduğu insan gücüne, zenginliğe ve büyük bir şöhrete sahip olacaktır. Caesar'ın hedeflerini gerçekleştirmek üzere düzenlediği seferlerde önemli başarılar elde etmiş olması Roma'da hakkında hem olumlu hem de olumsuz propagandaların yapılmasına yol açmıştır. Kuzeydeki birçok kabileyi boyunduruk altına alarak onlara ağır kayıplar verdirmesinin yanı sıra geride kalanların binlercesini köle olarak satmıştır. Böylelikle büyük bir kaynağa ve ganimete sahip olmuştur. Bunların kayda değer bir kısmını askerleriyle paylaşarak sadakatlerini güvence altına aldığı anlaşılmaktadır. Ancak Galya henüz tamamen fethedilmemişti ve M.Ö. 54 yılının sonuna gelindiğinde kabileler yeniden ayaklanmak üzere harekete geçmişlerdir. Şimdi yeni yerler fethetmek yerine belki de eldekilerin korunması adına savaşılması (Freeman, 2008). Kuzeyli kabileler Caesar'ın bölgedeki komutanlarından Cotta'yı yenilgiye uğratarak Roma birliklerini geri püskürtmüşlerdir. Caesar'ın hızlı bir şekilde bölgeye gelmesi sayesinde Roma kuvvetleri ancak toparlanabilmiştir. Bununla beraber Galyalılar ayrı ayrı savaşmayı bırakarak Vercingetorix'in önderliğinde bir araya getirilmişlerdir. Galyalı şef çeşitli kabileleri tek bir kuvvet içerisinde birleştirmeyi başarmıştır.

Caesar elbette hem daha tecrübeliydi hem de daha fazla imkâna sahipti. Bunun yanı sıra askerleri daha nitelikli ve profesyoneldir. Buna rağmen Galyalılar büyük bir direniş sergilemiştir. En zorlu karşılaşmalardan biri Gergovya'da yaşanmıştır. Romalılar ilk başta bölgede yenilgiye uğrayarak geri çekilmek zorunda kalmışlarsa da Caesar ordusunu toparlamış ve günümüz Dijon topraklarında Vercingetorix'i köşeye sıkıştırmıştır. Oldukça dikkatli bir şekilde lejyonlarını yöneten Caesar, Alesia adı verilen yerde Galya kuvvetlerini kuşatmış, kabilelerin birleşmesini engellemiştir. Bu sayede aralarındaki bağlantıyı kopararak gerek kabileleri gerekse de Vercingetorix'in kuvvetlerini mutlak anlamda yenilgiye uğratmasını bilmiştir. Sonuçta Galyalı önder esir alınırken, binlercesi öldürülmüştür (Gelzer, 1968). Galya böylece Roma egemenliği altına girmiş, zafer haberleri hızla yayılmıştır.

Caesar Galya seferinde bulunuyorken, Roma'da bir dizi yeni gelişmeler yaşanmaktadır. Sergilediği üstün başarılar üçlü koalisyona sorgulanmasına yol açmıştır. Pompeius ve taraftarları artık kendilerini gölgede bırakan Caesar'dan rahatsızlık duymaktadır. İttifakın diğer ortağı Crassus ise o zamana kadar büyük bir zafer elde edemediğinden koalisyona göre en zayıf halkası haline gelmiştir. Bu durum üzerine ittifakın dağılmasını önlemek amacıyla her iki ismin de katıldığı bir görüşme ayarlanmıştır (Goldsworthy, 2006). M.Ö. 56 yılında yapılan görüşmelerde Pompeius ve Crassus'un M.Ö. 55 yılının konsüllüğüne seçilmesi üzerinde anlaşılmalı, Caesar'ın Galya Eyalet Valiliği görevinin beş yıl daha uzatılması kararı alınmıştır. Pompeius ve Crassus'un konsüllük sürelerinin sona ermesinin akabinde ilkine İspanya ve Afrika, ikincisine Suriye beş yıllığına tahsis edilmiştir.

Görünüşte müzakereler koalisyona en azından bir süre daha hayatta kalmasını sağlamıştır. Bununla beraber iki yıl sonra yani M.Ö. 54 de Caesar'ın Pompeius ile evli olan kızı Julia doğum esnasında hayatını kaybedince Pompeius ile Caesar arasındaki bağlardan ilki kopmuştur. Caesar bu haber üzerine kuzenlerinden birini Pompeius'a evlenmesi için önerse de teklif reddedilmiştir. Hatta Pompeius, Caesar'ın en büyük muhaliflerinden Metellus'un kızı Cornelia ile evlenerek aralarındaki ilişkinin sorgulanmasına yol açmıştır. Öte yandan Crassus M.Ö. 53 yılında büyük bir askerî harekâta girişmiş, Doğu seferinde Partlar karşısında bozguna uğrayarak binlerce askeriyle birlikte kendisi de

hayatını kaybetmiştir. Olayların gidişatı kesin bir şekilde ittifakın dağılmasına yol açarak iki ismi birbirinden uzaklaştırmıştır (Syme, 1939).

Taraflar arasındaki gerginliğin tırmanmasına çeşitli hiziplerde yol açmıştır. Dolayısıyla Caesar'ın Roma'da olmadığı süreler boyunca muhalifleri boş durmamış, çeşitli girişimlerde bulunmuşlardır. Böylelikle bir zaman sonra Pompey, Caesar ve destekçilerine büyük bir darbe indirmek isteyen soylu sınıfına mensup ailelerin etkisi altına girmiştir. Taraflar arasında yapılan görüşmelerden sonra Senato Caesar'ı Galya komutanlığı görevinden aldığını, birliklerini terhis etmesi gerektiğini bildirmiştir (Billows, 2008). Bu durumu kabul etmeyen Caesar, şayet ordularını terhis edecekse ve Roma'ya sade bir yurttaş olarak dönecekse Pompeius'un da aynısını yapması gerektiğini bildirmiştir. Buradaki en önemli sorun aleyhinde oluşan ittifakın tehlikelerinden korunmak üzere M.Ö. 49 yılının konsüllüğüne ordu komutanlığı görevinden ayrılmadan gelmek istemesidir. Bu açıdan eğer komutadan ayrılırsa ve Roma'ya sade bir yurttaş olarak dönerse, sıklıkla yaşandığı üzere, muhalifleri onu yargılayabilir, hatta ölüme bile mahkûm edebilirdi. Bu yüzden M.Ö. 49 yılının konsüllüğünü elde edinceye değin lejyonlarının komutasını bırakmak istememiştir (Southern, 2001).

Roma'da gerilim gittikçe tırmanırken Senato Caesar'ı köşeye sıkıştırmak adına emrin yerine getirilmemesi halinde vatan haini ilan edeceğini açıklamıştır. Böylece Pompeius'dan yana açıkca tavır koyan Senato onu tehlikeli bir seçim yapmak zorunda bırakmıştır. Caesar o sıralar askerleriyle beraber İtalya'yı Galya'dan ayıran sınır hattında yani Rubicon Nehri'nde beklemektedir. Görüşmelerin çıkmaza girmesiyle birlikte belki de hayatının en zor kararını vermiş, lejyonlarıyla beraber Rubicon'u geçerek Roma'ya doğru hareket etmiştir. Böylece yaşanacak bir iç savaşın tohumları atılmış oluyordu. Caesar'ın meşhur sözü (Alea iacta est) zarlar atıldı/ok yaydan çıktı yani geri dönüşü olmayan bir yola girildi anlamına gelen deyimini burada kullanmış olduğu belirtilir (Plutarkhos, 1919). Bu ifade bugün dahi dünya siyasi literatüründe yer almaktadır. Dolayısıyla üzerinden yüzyıllar geçmesine rağmen politik alanda bıraktığı etkiyi yansıtan en bariz örneklerdendir.

Caesar'ın askerleriyle birlikte Roma'ya yürümesi karşısında şehir halkı paniğe kapılmıştır. İtalya'daki yerleşik lejyonların çoğu Caesar'e sadıktı ve onun tarafını destekliyordu. Pompeius'un birliklerinin büyük çoğunluğu ise kendisine tahsis edilmiş olan İspanya ve Yunanistan'da konuşludur. Hazırlıksız yakalandıklarını fark eden Pompeius ve beraberindeki senatörler şehri terk etmek zorunda kalarak Brundisium'dan Yunanistan'a geçmişlerdir (Seager, 2002). Böylece Roma'ya ciddi bir direniş olmaksızın giren Caesar beklenenin aksine şiddete başvurmamıştır. Bunun yerine halkın ve geride kalan az sayıdaki senatörün desteğini almaya çalışmıştır. Kendi safına katılan herkesi affettiğini bildirmiş, bu davranışı sayesinde uzlaşma arayan bir lider olduğu imajını vermek istemiştir. Halkın desteğini almak amacıyla bir miktar para ve tahıl dağıtılmıştır. Ancak onun bütün eylemleri her daim bu şekilde ılımlı değildir. Pompeius ve taraftarlarının hazineyi yanlarında götürmediklerini öğrendiğinde Roma Forumu'nda muhafaza edilen hazinenin şahsına devredilmesini talep etmiştir. Bu sırada şehirde kalan yöneticilerden Lucius Metellus her ne kadar karşı çıkmak istese de başarılı olamamış, Roma hazinesi Caesar'ın tehditleri sonucunda onun kontrolü altına girmiştir (Plutarkhos, 1919).

Roma'daki işlerini şimdilik tamamlayan Caesar şehrin yönetimini yardımcısı Marcus Antonius'a bırakarak Pompeius'un peşine düşmüştür. Nitekim, Pompeius'un birliklerini toplaması halinde daha büyük bir sorunla karşılaşabilirdi. Bu nedenle Caesar, Pompeius'a bağlı askerlerin önemli bir kısmının İspanya'da bulunmasından dolayı lejyonlarıyla birlikte İspanya üzerine yürümüştür. İspanya'da gerçekleştirdiği harekâtlarla rakibinin bölgedeki komutanlarından Afranius ve Fabius'un birlikleri etkisiz hale getirilmiş, savaş sonunda esir alınanlar affedilmiştir. Artık dikkatini Yunanistan'da bulunan Pompeius ve taraftarlarına çevirebilirdi (Goldsworthy, 2006). Roma'ya doğru yola çıkan Caesar, kendi taraftarlarından Praetor Lepidus'un desteğiyle konsüllük seçimleri

yapılıncaya değin diktatör ilan edilmiştir (Billows, 2008). Bu şartlar altında M.Ö. 48 yılının konsüllük seçimlerini kazanan Caesar'in Roma'da yapacağı çok fazla işi kalmamıştır. Nihayet M.Ö. 48 yılında Pompeius'a karşı harekâta girişmek üzere Yunanistan'a doğru yola çıkmıştır. Birkaç hafta süren manevralardan, küçük çaplı çatışmalardan sonra iki ordu M.Ö. 9 Ağustos 48'de Pharsalus ovasında karşı karşıya gelmiştir. Pompeius sayıca üstün olmasına karşın Caesar yıllardır kendisiyle beraber cepheden cepheye koşturan tecrübeli lejyonlara sahipti. Çetin bir mücadelenin ardından Pompeius'un birlikleri yenilgiye uğratıldığında artık Caesar kesin bir zafer elde etmiştir (Caesar, 1914). Böylece, Pompeius ve beraberindeki senatörler savaş alanını terk ederek kaçmışlardır. Büyük bir mücadele sonucunda elde ettiği mutlak zaferle nitekim rakipsiz hale gelmiştir.

Zaferinin ardından Roma'ya dönerek iktidarını sağlamlaştırmıştır. Kendisini yeniden diktatör ilan ettirmiş, yakın dostu Marcus Antonius'u yardımcısı olarak atamıştır. İktidarını garanti altına aldıktan sonra savaş meydanında hezimete uğrattığı Pompeius'u yakalamak üzere harekete geçmiştir. Pompeius ise daha güvende olacağı düşüncesiyle taht mücadelesinde bir zamanlar yardımcı bulunduğu kraliyet ailesinin topraklarına yani Mısır'a kaçmıştır. Ancak daha karaya adım atar atmaz, kral XIII. Ptolemy'nin emriyle öldürülmüştür (Seager, 2002). Caesar İskenderiye şehrine geldiğinde elçiler tarafından firari liderin kesilmiş başı kendisine takdim edilmiştir. Bu olay karşısında dehşete kapılan Caesar'in Roma'nın en büyük generalinin bu şekilde hayatını kaybetmiş olması karşısında üzüntü duyduğu belirtilir (Plutarkhos, 1917). Yaşanan bu dramatik hadisenin ardından bir süre daha Mısır'da kalmıştır. Görünürde orada kalmasının bazı sebepleri vardır. Mısır zengin bir ülkeydi ve Roma nüfusunu beslemek için gerekli olan hububatın önemli bir kısmı buradan geliyordu. Bununla beraber Ptolemy ile kardeşi Cleopatra arasındaki rekabet bölgenin istikrarını tehdit edici düzeye ulaşmıştır. Ayrıca Cleopatra, Caesar ile yakınlaşmak suretiyle onu etkisi altına almayı başarmıştır. Tüm bunların sonucunda Caesar'in Mısır'da yaşanan gelişmelere tarafsız kalmasını beklemek zordur. Böylece muhtemelen daha güçlü siyasi pozisyona sahip olan Ptolemy'nin karşısında Cleopatra'yı desteklemeye karar vermiştir. Sonuçta kısa süreli bir iç savaşın ardından Caesar ve Cleopatra, Ptolemy'i mağlubiyete uğratmışlardır (Caesar, 1955).

İkili, zaferlerini kutlamak üzere M.Ö. 47 yılının baharında Nil Nehri boyunca seyahate çıkmışlardır. Onun yokluğunda Roma'yı Marcus Antonius idare etmiş, kendisi ise bir yıl daha diktatör ilan edilmiştir. Kutlamaların ardından ortaya çıkan yeni gelişmeler neticesinde Mısır'dan ayrılmıştır. Bu gelişmelerden en önemlisi, Pontus Kralı Mitridates'in yerine geçen II. Farnakes'in iç savaşların yol açtığı kargaşadan yararlanarak Küçük Asya'daki Roma egemenliğini tehdit etmesidir. Caesar bu durum üzerine günümüz Tokat Zile hattında bulunan bir alanda Pontus Kralı'nın ordularıyla savaşmıştır. Kısa süren savaşın ardından elde ettiği galibiyeti Roma'ya müjdelemek üzere meşhur sözünü 'Veni, vidi, vici' yani 'Geldim, gördüm, yendim.' ifadesini kullandığı belirtilir (Freeman, 2008).

Caesar bu zaferinin ardından Roma'ya dönmüştür. Ancak, iç savaşta kendisine karşı cephe alan Pompeius'un destekçilerinden önemli bir kısmı Afrika'ya geçerek burada tekrar güçlenmeye başlamışlardır (Meier, 1982). Bunlar içerisinde Pompeius'un İspanya'daki komutanlarından Afranius, Roma'nın önde gelen generallerinden Scipio, Caesar'in amansız muhalifi Cato en dikkat çekici olanlarıdır. Bunun yanı sıra Galya Savaşlarında birlikte savaştığı en yakın komutanlarından Labienus taraf değiştirerek Pompeius'un safları arasına katılmıştır. Dolayısıyla iç savaş henüz bitmiş değildi ve yapması gereken daha başka şeyler vardı. Durumun ciddiyetini kavramakta gecikmeyen Caesar bu sefer diktatör unvanıyla rakiplerinin toplandığı Afrika'ya gitmek üzere hazırlıklarını tamamlamıştır. M.Ö. 46 yılında ordusuyla birlikte Afrika'ya geçmiş, o yılın Nisan ayında gerçekleşen Thapsus Muharebesi'nde düşmanlarını ağır bir yenilgiye uğratmıştır (Southern, 2001). Pompey'in iki oğlu ve Caesar'in eski yardımcısı Labienus İspanya'ya kaçarak hayatlarını kurtarmış olsalarda muhaliflerin

büyük bir kısmı ezilmiştir. Elde ettiği zafer onu Roma'nın tartışmasız en büyük ismi haline getirmiştir. Dışarda muhaliflerin ezilmesi, içerde kendisine karşı oluşabilecek muhalefetin sönümlenmesine yol açmıştır.

Roma'ya lejyonları eşliğinde dönen Caesar'in elde ettiği başarılar zafer törenleri eşliğinde kutlanmıştır. Galya, Mısır, Pontus ve Afrika'da kazandığı zaferlerinin anısına dört ayrı zafer alayı düzenlenmiştir. Zafer geçitleri sırasında esir alınan Galyalı lider Vercingetorix zincire vurulmuş halde teşhir edilmiş, en nihayetinde infaz edilmiştir. Roma'daki kutlamaların sona ermesinin ardından geride kalan az sayıdaki muhalifi ortadan kaldırmak üzere Öte İspanya'ya sefere çıkmıştır. İspanya'da M.Ö. 17 Mart 45 yılında gerçekleşen Munda Muharebesi'nde düşmanlarını bozguna uğrattığında senato kendisini on yıllık süreyle diktatör ilan etmiştir. Kısa süre sonra M.Ö. Şubat 44'te ise dictator perpetuus yani ömür boyu diktatör unvanını almıştır (Tatum, 2008). Caesar artık iktidarın yegâne sahibiydi ve pater patriae sıfatıyla vatanın babası olarak anılmaktadır (Kamm, 2006). Böylece o zamana kadar hiçbir Romalının sahip olamadığı kadar üstün bir iktidara erişmiştir.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Caesar Roma tarihinde oynadığı rolle tarihin en önemli figürlerinden birisi olmuştur. Ölümünden sonra dahi etkisi yüzyıllar boyunca hissedilmiştir. Roma Cumhuriyeti'nin her açıdan dönüşmesindeki rolüyle özellikle Batı medeniyetinin gelişimi üzerinde kritik bir etkiye sahip olmuştur. Askerî sahada kazandığı başarıların yanı sıra siyasi bağlamda geliştirdiği ilişkilerle Roma'nın geleceğini uzun süre etkisi altına almıştır. Klasik Cumhuriyetin yıkılmasına giden süreçte oynadığı rolle en çok tartışılan isimlerin başında gelmektedir. Seçkin aile geçmişine karşın iktidara giden süreçte halkın desteğini almayı ihmal etmemiştir. Bunun yanı sıra o zamana kadar Roma'nın yaşamış olduğu bunalımlar Caesar'in yaşamını ve kariyerini ciddi ölçüde etkilemiştir. Öte taraftan, Cumhuriyet döneminin büyük komutanlarından Marius ile olan yakın aile bağları sayesinde Roma'da kullanabileceği politik bir zemine sahip olmuştur. Ancak Sulla'nın diktatörlüğü sırasında maruz kaldığı tehlikeler dolayısıyla belli süre köşesine çekilmek zorunda kalmıştır.

Nihayetinde Sulla'nın kurduğu otoriter yapı ölümüyle beraber çözülmeye başladığında Caesar ve dönemin önde gelen isimleri ondan geriye kalan boşluğu doldurmak üzere harekete geçmişlerdir. Zamanın iki büyük ismi Pompeius ve Crassus'u kendisinin de dâhil olduğu ittifakta bir araya getirerek ortak menfaatler doğrultusunda hareket etmişlerdir. Ancak bu dönem içerisinde Caesar gerek askerî faaliyetlerle gerekse de ustaca kurmuş olduğu politik ilişkiler ağıyla daha fazla ön plana çıkmaya başlamıştır. Özellikle İspanya ve Galya eyaletlerindeki görevleri esnasında başardığı işler kendisine şan, şöhret ve büyük bir servet kazandırmıştır. Bu durum bir zaman sonra ittifakın ortakları arasındaki çekişmelere, Crassus'un hayatını kaybetmesinin ardından nihayetinde müttelikliğin dağılmasına yol açmıştır. Bu açıdan Roma'nın geleceği iki ismin liderliği altında gerçekleşecek büyük bir iç savaşın neticesinde belirlenecektir.

Pandoranın kutusu açıldığında Pompeius ve taraftarları önce İspanya'da ardından Yunanistan'da büyük bir hezimete uğratılmıştır. Geride kalan muhalefeti de Afrika ve İspanya'da ezdikten sonra Caesar tartışmasız Roma'da mutlak gücün sahibi olmuştur. Muhtemelen en çarpıcı özelliği askerleri ve halkı etkileyebilecek derecede çok yönlü güçlü bir karaktere sahip olmasıdır. Bunun yanı sıra lejyonları üzerinde kurduğu otorite şüphesiz kendisini iktidara taşıyan en önemli hususların başında geliyordu. Nitekim elde ettiği güçle iktidarını sağlamlaştırmış, akabinde arzu ettiği düzenlemeleri hayata geçirmiştir. Bu bağlamda senato üyeliklerine kendi taraftarlarını atamasından hayat boyu diktatör ilan edilmesine değin birçok noktada kritik bir yapı oluşturmuştur. Takip etmiş olduğu liderlik anlayışının kendisinden sonra gelenlerce model alındığı yönünde yoğun tartışmalar bulunmaktadır. Hatta bu durum çok daha sonraları hükümdarların kullandığı sıfatlara bile yansımıştır.

Nitekim Almandaki 'Kaiser', Slav dillerindeki 'Çar' ve İslam dünyasındaki 'Kayzer' ünvanları Caesar'in adından gelmektedir.

Otoritesinin sınırlarına baktığımızda o zamana kadar hiçbir Romalı bu denli uzunca süre iktidarı kendi tekelinde toplayamamıştır. Kurmuş olduğu sistem kendisinden sonra gelecek olanlar içinde emsal teşkil etmiştir. Suikasta kurban gitmesi tarih sahnesinden silinip gitmesini yol açmamıştır. Aksine Roma dünyası yüzyıllar boyunca Caesar'in etkisi altında kalmaya devam etmiştir. Roma'nın en önemli yönetim organlarından Senato ile dönemin nüfuzlu ailelerinin etkisini kırmak suretiyle mutlak monarşiye giden sürecin önünü açmıştır. Hayattayken tapınaklara ve meydanlara heykelleri dikilmiş, Romalıların gözünde adeta ilahlaştırılmıştır. Bu açıdan hem dünyevi hem de ruhani iktidarı kontrolü altında tutarak siyasi emellerini kalıcı temeller üzerine oturtmaya çalışmıştır. Adı, güçle ve üstün bir iktidar anlayışıyla özdeşleşmiştir. Ancak yalnızca bu türden kavramlarla onu ilişkilendirme tutkusu Roma tarihinde ifade ettiği anlamı sınırlar. Nitekim Caesar, Roma siyaseti ve toplumunda Gaius Marius gibi liderlerin etkisi altındaki *populares* hizbinden bağımsız düşünülmemelidir. Dolayısıyla o zamana değin zaman zaman şiddet yoluyla bastırılan büyük bir siyasi ve toplumsal hareketin varlığı da göz önünde tutulmalıdır. Bu durumda uzun süreli mücadelenin mühim bir dönüm noktasını temsil eder.

Yaşadığı çağdan bu yana kimileri ona hayranlık duymuş, ismi adeta idealleştirilmiştir. Buna göre Cumhuriyet'in karşılaştığı sorunları fark eden ve bunların çözülmesi noktasında harekete geçebileceği düşünülen yegâne isimlerden birisi olarak görülmüştür. Başkaları ise daha ziyade eleştirel tarzda yaklaşmışlardır. Bu doğrultuda Caesar geleneksel hırslarla hareket eden, yasaları ve teamülleri gerektiğinde kolaylıkla göz ardı edebilen, sonrasında sahip olduğu güçle ne yapacağı tam olarak kestirilemeyen tipik aristokrat kimliğiyle anılır. Doğrusu, gerçeklik her iki düşünce arasında makul bir düzlemde aranmalıdır. Caesar'e duyulan ilginin diğer nedeni de tam olarak anlaşılmasının zorluğudur. Söz gelimi hayatının son zamanlarında gerçekten neyi amaçladığına dair soru işaretleri tüm canlılığını korumaktadır. Nispeten uzun süreli olmayan yaşamında birçok farklı roller üstlenmiştir. İlk zamanlarındaki bilinçli sürgün hayatından hırslı bir siyasetçiye sonrasında ordu kumandanlığından eş benzeri görülmemiş şekilde diktatörlüğe kadar erişmiş, hatta tanrısal bir pozisyon dahi kendisine atfedilmiştir.

Onu destekleyenler ve kendisi için savaşanlar olduğu kadar elbette karşı çıkanlarda vardı. Otoritesinin zirvesinde olduğu zamanlarda dahi kral ünvanını taşımamasına karşın eylemleriyle adeta hükümdar haline gelmiştir. Nitekim Cumhuriyet sona erdiğinde ilki Caesar'in yasal vârisi Augustus olmak üzere imparatorlar dönemi başlamıştır. Komplocuların Caesar'i öldürmesi, hem kendi sonlarını getirmiş hem de savundukları sistemin çökmesine yol açmıştır. Artık Roma, ünvanı her ne olursa olsun yıkılışına değin büyük oranda mutlak bir güç tarafından yönetilecektir. Beklenmedik ölümü sonrasında Roma uzunca süre karışıklık içerisinde kalmış olsada nihayetinde evlat edindiği yasal mirasçısı Gaius Octavianus rakiplerini ortadan kaldırmak suretiyle Cumhuriyetten İmparatorluğa giden sürece son şeklini vermiştir. Söz konusu gelişmede Caesar'in rolü tartışmalı olmakla birlikte değişimin ardındaki katalizörlerden olduğu muhakkaktır. Roma tarihinin gidişatı üzerinde büyük bir etkisi olduğu, yüzyıllardır süregelen *res publica* döneminin sona ermesinde kilit rol oynadığı kabul edilir. Bu doğrultuda acaba iddia edildiği üzere Caesar eylemleriyle Klasik Roma Cumhuriyet düzenini ortadan kaldırmış mıdır? Yoksa işlevlerini zaten kaybetmiş olduğu söylenen Roma Cumhuriyeti varlığını sürdürebilmek için onun liderliğine mi ihtiyaç duymuştur? Bu türden sorular çalışmamızın kapsamı dışında kaldığından sonraki araştırmalara yönelik bir öneri olacaktır. Ayrıca konunun yasallığı ve eylemlerinin gerekçesi de müstakil olarak ele alınması gereken belli başlı meselelerdendir.

Caesar konu edinildiğinde aslında nispeten yeterli kaynaklara erişebilmekteyiz. Birincil kaynakların kullanımı söz konusu olduğunda ihtiyatla yaklaşılması gerekmektedir. Nitekim çoğu zaman görüldüğü üzere geçmişte de çeşitli hiziplerin etkisi altında kalan yahut eylemlerine bizzat meşruiyet kazandırma çabası içerisinde olanlar bulunabilmektedir. En çarpıcı örneği antik kaynakların bireylere yüklediği sorumluluklarda görülebilir. Öte taraftan kimi ikincil kaynaklarda da yaklaşım tarzı yönünde birtakım handikaplar söz konusu olabilmektedir. Söz gelimi Caesar'ın iktidarının gerçek doğasını anlamaya yönelik çok yönlü bir yaklaşım takip etmekten ziyade yalnızca belirli kavramlara odaklanarak -tiranlıkla, despotizmle vs.- meselenin ele alınması konunun etraflı bir şekilde kavranabilmesini engelleyebilmektedir. Bununla birlikte çok sayıda çalışmanın yapılmış olması daha nitelikli ve çok yönlü çalışmalara ulaşmayı kolaylaştırmaktadır. Bilhassa Batılı araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalar zengin bir literatürün ortaya çıkmasını sağlamıştır. Ülkemizde de yapılan çalışmalar her geçen gün artarak devam etmektedir. Bu çalışma ile mevcut alanyazınımıza katkı sağlanması hedeflenmekte olup sonrasında yapılacak araştırmalar için teşvik edici olması arzulanmaktadır.

5. Kaynakça

- Barlag, P. (2016). *The leadership genius of Julius Caesar*. Berrett-Koehler.
- Billows, R. (2008). *Julius Caesar*. Routledge.
- Caesar, (1955) *Alexandrian, African and Spanish Wars* (Transl. A. G. Way). LOEB.
- Caesar, (1914) *The Civil Wars* (Transl. A. G. Peskett). LOEB.
- Caesar, (1917) *The Gallic War* (Transl. H.J. Edwards). LOEB.
- Duncan, M. (2016). *The history of Rome*. Herodotus.
- Evans, R. J. (1995). *Gaius Marius*. University of South Africa.
- Freeman, P. (2008). *Julius Caesar*. Simon & Schuster.
- Fuller, J. (1965). *Julius Caesar: Man, Soldier, and Tyrant*. Da Capo.
- Garland, R. (2003). *Julius Caesar*. Phoenix.
- Gelzer, M. (1968). *Caesar*. Basil Blackwell.
- Goldsworthy, A. (2006). *Julius Caesar*. Yale University.
- Grant, M. (1992). *Julius Caesar*. M. Evans & Company.
- Hildinger, E. (2003). *Swords against The Senate*. De Capo.
- Kamm, A. (2006). *Julius Caesar*. Routledge.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel.
- Keaveney, A. (2005). *Sulla :The last Republican* (2nd Edition). Routledge.
- Lintott, A. (1999). *The constitution of the Roman Republic*. Clarendon.
- Marin, P. (2009). *Blood in the Forum: The struggle for the Roman Republic*. Continuum.
- Marshall, B. (1976). *Crassus*. Adolf M. Hakkert.

- Meier, C. (1982). *Caesar*. Basic.
- Nardo, D. (2009). *Julius Caesar: Roman general and statesman*. Compass Point.
- Ormerod, H. (1996). *Piracy in the ancient world*. The John Hopkins University.
- Plutarkhos. (1919). *The Parallel Lives The life of Caesar* (Transl. B.Perrin). LOEB.
- Plutarkhos. (1916). *The Parallel Lives The life of Crassus* (Transl. B.Perrin). LOEB.
- Plutarkhos. (1920). *The Parallel Lives The life of Marius* (Transl. B.Perrin). LOEB.
- Plutarkhos. (1917). *The Parallel Lives The life of Pompey* (Transl. B.Perrin). LOEB.
- Plutarkhos. (1916). *The Parallel Lives The life of Sulla* (Transl. B.Perrin). LOEB.
- Robb, M. A. (2010). *Beyond Populares and Optimates*. Franz Steiner Verlag.
- Sampson, G. (2013). *The collapse of Rome Marius, Sulla and the First Civil War*. Pen and Sword Military.
- Suetonius. (1913-14). *The lives of the Twelve Caesars* (Transl. J. C. Rolfe). LOEB.
- Scullard, H. (2010). *From The Gracchi to Nero*. Routledge.
- Seager, R. (2002). *Pompey The Great* (2nd Edition). Blackwell.
- Shelton, J. A. (1998). *As the Romans did A sourcebook in Roman social history* (2nd Edition). Oxford University.
- Shotter, D. (2005). *The fall of the Roman Republic*. Routledge.
- Southern, P. (2001). *Julius Caesar* (2nd Edition). Tempus.
- Southern, P. (2003). *Pompey the Great*. The History.
- Stevenson, T. (2015). *Julius Caesar and the transformation of the Roman Republic*. Routledge.
- Syme, R. (1939). *The Roman revolution*. Oxford University.
- Tatum, J. (2008). *Always i am Caesar*. Blackwell.